

Sėkminga nelaimingų atsitikimų prevencijos vadyba

Kasmet Europos Sąjungoje beveik 5 milijonai darbuotojų nukenčia dėl nelaimingų atsitikimų darbe, dėl kurių netenkama darbingumo daugiau kaip trims dienoms, iš viso tai sudaro apie 146 milijonus nedirbtų darbo dienų⁽¹⁾. Kai kurie nelaimingų atsitikimų padariniai yra negrįžtami ir paveikia žmonių gebėjimą dirbti bei gyventi visavertį gyvenimą. Su darbu susiję nelaimingi atsitikimai vyksta visose veiklos srityse ir apima palydimus ir griuvimus, kritimus, krentančius objektus, aštirus ir įkaitusius objektus bei nelaimingus atsitikimus, susijusius su transporto priemonėmis ir mechanizmais. Tačiau daugelio **problemų galima išvengti, pasitelkus gerą valdymą**.

Nelaimingų atsitikimų kaštai yra dideli, įskaitant:

- Išmokas dėl ligos, viršvalandinį darbą, laikiną pavadavimą, paankstiną išėjimą į pensiją, naujų darbuotojų samdymą, permokymą;
- Prarastą gamybos laiką ir verslą;
- Žalą įmonei, įrangai, medžiagoms, produktams;
- Vadovų laiką, skirtą nelaimingam atsitikimui nagrinėti;
- Padidėjusias draudimo įmokas, teisininkų kaštus;
- Sumažėjusią darbuotojų moralę.

Darbuotojai, dirbantys smulkiuose ir vidutinėse įmonėse (SV), patiria didesnį nelaimingų atsitikimų pavojų. Įmonėse, kuriose dirba iki 50 darbuotojų, mirtinų nelaimingų atsitikimų skaičius dvigubai viršija analogiškų nelaimingų atsitikimų skaičių didelėse įmonėse⁽¹⁾.

Atsakomybė už gerą valdymą

Pagal Europos Sąjungos direktyvas, **darbdaviai** yra atsakingi už savo darbuotojų saugą ir sveikatą.

89/391 direktyvoje pateikta bendroji sveikatos ir saugos valdymo, rizikos identifikavimo ir prevencijos **schema**⁽²⁾.

Direktyva yra perkeliama į **nacionalinę teisę**, kurioje gali būti numatyti papildomi reikalavimai.

Darbdaviai privalo vertinti riziką ir imtis praktinių priemonių apsaugoti savo darbuotojų saugą ir sveikatą, vesti nelaimingų atsitikimų apskaitą, teikti informaciją ir mokymą, konsultuoti darbuotojus ir bendradarbiauti bei koordinuoti veiksmus su rangovais. Numatytas prevencijos priemonių eiliškumas, įskaitant: rizikos išvengimą, rizikos pašalinimą jos atsiradimo šaltinyje, darbo pritaikymą prie darbuotojo, pavojingų medžiagų pakeitimą nepavojingomis bei kolektyvinių apsaugos priemonių viršenybę prieš individualias. Darbuotojai turi teisę gauti informaciją apie rizikas saugai ir sveikatai, prevencijos priemones, pirmąją pagalbą bei avarinių situacijų atvejais taikomas procedūras. **Darbuotojai** turi teisę aktyviai bendradarbiauti su darbdaviais rengiant prevencijos priemones, laikytis instrukcijų, gautų mokymų metu bei rūpintis savo bei kitų darbuotojų sauga ir sveikata.

Nelaimingų atsitikimų prevencija - sėkmės elementai

Sveikata ir sauga reikalauja didelio **vadovų įsipareigojimo**; aktyvaus **darbuotojų dalyvavimo** bei gerai struktūrizuotos **valdymo sistemos**.

⁽¹⁾ Nelaimingi atsitikimai darbe ES 1996 m., Statistics in Focus, 3 tema – 4/2000, Eurostat.

⁽²⁾ <http://europe.osha.eu.int/legislation/> pateikiamos nuorodos į **ES teisės aktus**, detalias Komisijos rekomendacijas SVJ ir rizikos vertinimą bei į valstybių narių tinklapius, kuriuose galite rasti **nacionalinius teisės aktus**, įgyvendinančius direktyvas bei rekomendacijas

Vadovų įsipareigojimas

Vadovai turi rūpintis sveikata ir sauga:

- Parengdami sveikatos ir saugos politiką, numatydami jos uždavinius;
- Skirdami tinkamus resursus politikos įgyvendinimui;
- Įtraukdami saugos ir sveikatos klausimus į visų lygių valdymo funkcijas ir sprendimus;
- Konsultuodamiesi su darbuotojais;
- Vykdydami stebėseną ir peržiūrą tam, kad būtų patikrintas politikos ir visos sistemos efektyvumas.

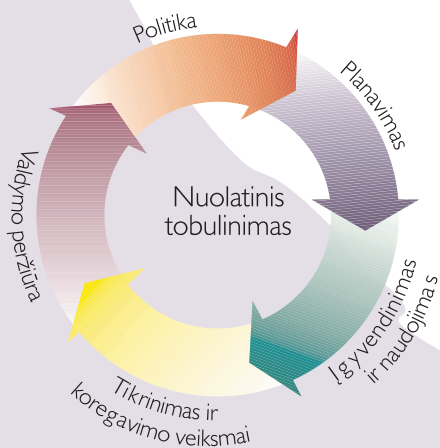
Įsipareigojimas apima, pvz., priimtų sprendimų praktinį įgyvendinimą, saugos klausimų aptarimą susirinkimų metu, reguliarias darbo vietų apžiūras bei dalyvavimą nagrinėjant saugos klausimus.

Darbuotojų dalyvavimas

Reikalaujama konsultuotis su darbuotojais. Pasitelkus jų žinias, galima užtikrinti, kad pavojai nustatomi teisingai ir įgyvendinami tinkami sprendimai. Darbuotojų atstovų vaidmuo yra svarbus. Su darbuotojais reikia konsultuotis dėl sveikatos ir saugos priemonių bei prieš įdiegiant naujas technologijas arba produktus. Konsultavimasis padeda užtikrinti, kad darbuotojai yra pasirengę įgyvendinti saugos ir sveikatos procedūras bei pagerinimus.

Sveikatos ir saugos valdymas

Struktūrizuotas požiūris į valdymą užtikrina, kad rizikos yra pilnai įvertintos, taikomi saugūs darbo metodai. Reikia atlikti periodinius patikrinimus, ar taikomos priemonės yra efektyvios. Toliau aprašomas tipinis valdymo modelis.

Politika – apibrėžia aiškų įsipareigojimą, organizacijos uždavinius, atsakomybę ir procedūras.

Planavimas – identifikuojamos ir vertinamos rizikos, atsirandančios dėl darbinės veiklos bei numatoma, kaip jas būtų galima kontroliuoti. Planavimo proceso veikla apima:

- Rizikos vertinimą ir prevencijos priemonių numatymą;
- Valdymo priemonių numatymą ir organizavimą, reikalingą kontrolei vykdyti;
- Mokymo poreikį identifikavimą;
- Užtikrinimą, kad yra darbuotojų saugos ir sveikatos žinios, įgūdžiai ir patirtis.

Rizikos vertinimas apima:

- Pavojų nustatymą – kas gali įvykti blogai?
- Sprendimą, kas ir kiek rimtai gali būti sužalotas, įskaitant darbuotojus, rangovus, visuomenę;
- Sprendimą, kiek tikrai tai gali įvykti;
- Sprendimą, kaip tokias rizikas galima pašalinti arba sumažinti – ar galima patobulinti priemones, darbo metodus, įrangą arba mokymą?
- Veiklos prioritetų nustatymą, remiantis rizikos dydžiu, veikiančių darbuotojų skaičiumi ir pan.
- Kontrolės priemonių įgyvendinimą;
- Darbuotojų įtraukimą į konsultavimosi procesą ir informacijos apie rizikos vertinimo rezultatus jiems teikimą.

Įgyvendinimas ir naudojimas apima planų įgyvendinimą praktikoje. Tai gali reikšti: pokyčių darymą organizacijoje ir darbo funkcijose, darbo aplinkoje, naudojamoje įrangoje ir produktuose; vadovų ir darbuotojų mokymą; komunikavimo gerinimą.

Mokymas

Visi darbuotojai turi suvokti, kaip reikia dirbti saugiai. Todėl mokymas turi apimti šias temas: kokios yra rizikos; kokių apsaugos priemonių reikia imtis; avarinių situacijų procedūros.

Mokymas turi būti tinkamas ir suprantamas, įskaitant ir tuos darbuotojus, kurie kalba užsienio kalba. Turi būti mokomi nauji darbuotojai ir jau dirbantys darbuotojai, jei keičiasi darbo praktika arba darbo įrenginiai, pasikeičia darbo pobūdis arba pradeda taikyti nauja technologija.

Tikrinimas ir koregavimo veiksmai – reikia vykdyti veiklos stebėseną. Tai gali būti reaguojamoji stebėseną, pvz., naudojant nelaimingų atsitikimų registravimą arba aktyvi, pvz., pasitelkiant inspektavimo ir audito rezultatus bei darbuotojų apklausas. **Nelaimingų atsitikimų tyrimų** metu turi būti nustatytos tiesioginės ir gilesnės priežastys, įskaitant valdymo klaidas. Pagrindinis tikslas yra užtikrinti, kad veiktų sistemos bei procedūros bei reikalui esant, nedelsiant imtis koregavimo veiksmy.

Valdymo peržiūra ir auditas – leidžia patikrinti valdymo sistemos bendrąjį funkcionavimą. Gali pasikeisti išorinės aplinkybės, pvz., primami nauji teisės aktai. Taip pat atsiranda galimybė pažvelgti į priekį – pvz., pokyčius verslo struktūroje, naujų produktų vystyme ar

naujų technologijų diegime. Peržiūrint nelaimingus atsitikimus, reikia atsižvelgti į „išmoktas pamokas“ valdymo lygmenyje. Audito metu tikrinama, ar politika, organizacija ir sistemos tikrai pasiekia tinkamų rezultatų.

Klausimynas

- Ar nustatytos aiškios sveikatos ir saugos procedūros ir pareigos, ar visi žino savo ir kitų pareigas?
- Ar jūs žinote, ką turite daryti, kad laikytumėtės sveikatos ir saugos teisės aktų? Jei ne, ar paskyrėte kompetentingą asmenį, kuris galėtų patarti?
- Ar identifikavote pagrindinius pavojus sveikatai ir saugai, ar ėmėtės veiksmų jiems pašalinti arba juos sumažinti?
- Ar tinkamai prižiūrimi darbo įrenginiai?
- Ar aprūpinote darbuotojus reikiamomis asmeninėmis apsauginėmis priemonėmis nuo rizikų, kurių kitaip išvengti neįmanoma? Ar apmokėte darbuotojus jomis naudotis?
- Ar suteikėte darbuotojams informaciją apie rizikas, apmokėte juos saugių darbo procedūrų bei procedūrų, taikomų avariniams atvejais?
- Ar konsultuojatės su darbuotojais sveikatos ir saugos klausimais, įskaitant pokyčius politikoje, darbo procedūrose, įrangoje?
- Ar darbuotojai žino, kam pranešti apie nesaugias darbo sąlygas ir nelaimingus atsitikimus?
- Ar imatės skubių veiksmų nelaimingiems atsitikimams, incidentams, iškilusioms problemoms tirti?
- Ar reguliariai apžiūrite darbo vietas, tikrinate, kaip darbuotojai laikosi saugaus darbo procedūrų?
- Ar turite sveikatos ir saugos politikos ir darbo procedūrų peržiūros sistemą?

Tolimesnė informacija

Daugiau informacijos apie gerą saugos valdymą galite rasti Agentūros tinklapyje adresu <http://osha.eu.int/ew2003/>. Visus Agentūros leidinius galima parsisiųsti nemokamai. „Su darbu susijusių nelaimingų atsitikimų prevencija“ yra Europos saugos ir sveikatos darbe savaitės, vykdomos valstybėse narėse 2001 m. spalio mėn., tema. Daugiau informacijos rasite: <http://osha.eu.int/ew2001/>. Agentūros tinklapyje yra nuorodos į valstybių narių tinklapius, kuriuose galite rasti nacionalinių teisės aktų ir rekomendacijų: <http://lt.osha.eu.int/Lietuva>.